

Poglavje 8

Primerjava minimalnih zahtev za rejo prašičev izbranih članic EU

Tina Flisar^{1,2}, Špela Malovrh¹, Milena Kovač¹

Izveček

Z vstopom v EU smo slovensko zakonodajo na področju minimalnih zahtev za rejo prašičev uskladili z evropsko. Z namenom osveščanja rejcev o minimalnih pogojih za rejo prašičev po Pravilniku o zaščiti rejnih živali, v prispevku opisujemo minimalne zahteve za rejo prašičev in jih primerjamo z avstrijskim, nemškim in nizozemskim pravilnikom. Omenjeni nacionalni pravilniki se v posameznih poglavjih razlikujejo od evropskega: zahtevajo višje standarde za svoje reje. Zavedajo se, da za optimalno prirajo ni dovolj le upoštevanje najnižjih standardov. Dandanes je v očeh porabnika ključni dejavnik pri izboru mesnih izdelkov cena, na pomenu pa pridobiva tudi informacija o izvoru živali in ravnanju z živaljo v času reje. Z vidika trženja izdelkov je informacija o reji živali, ki je skladna z dobrim počutjem živali, več kot dobrodošla. V prihodnosti bo konkurenčnost na domačem trgu odvisna tudi od aktivne vloge rejca pri izboljšanju pogojev reje.

Ključne besede: zakonodaja, minimalne zahteve za rejo prašičev, ekonomika, nadstandard

Abstract

Title of the paper: **Comparison of minimum requirements for pig rearing of selected EU Member States**. Slovenian legislation considering was adjusted to EU legislation at the time of our joining EU. This paper explains the importance to satisfy minimum requirements regarding pig welfare and compares Slovenian directive with Austrian, German and Dutch directive. Slovenia set equivalent standards as EU, while some other EU members require higher standards for pig welfare. They are aware that compliance with the minimum standards itself is not enough for optimal production. Nowadays, key factor at choosing a product is a price, however information of animal origin and animal handling at the time of rearing are not neglectable. In terms of marketing, the information of animal welfare, has a great benefit. In the future, competitiveness in the domestic market will depend on the active role of the farmer in improving rearing conditions.

Key words: pigs, legislation, minimum requirements, farm economics, higher standards

¹Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, Groblje 3, 1230 Domžale

²E-pošta: tina.flisar@bf.uni-lj.si

8.1 Uvod

Dandanes je ključni dejavnik pri nakupu mesnih izdelkov cena izdelka. Vedno večji pomen pa v očeh porabnika pridobiva informacija o izvoru živali in ravnanju z živaljo v času reje. Z vidika trženja izdelkov, je informacija o reji živali, ki je skladna z dobrim počutjem živali, več kot dobrodošla. Skrb za dobro počutje živali nima le vpliva preko trženja izdelkov, temveč tudi že na ekonomiko prireje. Resda se povečajo stroški reje, vendar se to odrazi tudi v produktivnosti živali. Živali izpolnijo naša pričakovanja glede produktivnosti in jih lahko celo presežejo, kadar se dobro počutijo. Ob tem se poraja vprašanje, kdaj se živali dobro počutijo. Definicij je v literaturi veliko, Broom (1996) pa je dobro počutje živali opisal kot stanje živali, ki je povezano z njeno zmožnostjo obvladanja dejavnikov iz okolja.

Najosnovnejše potrebe prašičev so:

- ustrezna količina in kakovost krme
- možnost stalnega dostopa do pitne vode,
- zaščita pred klimatskimi ekstremi,
- možnost izražanja za prašiče značilnih vzorcev obnašanja,
- fizično rokovanje z najmanjšim tveganjem za povzročitev stresa in bolečin,
- preventiva, hitra diagnostika težav in ustrezno zdravljenje poškodb in bolezni,
- neovirano gibanje pri vstajanju, raztezanju in leganju ter
- omogočen vizualni in socialni kontakt z drugimi prašiči.

Proizvodni sistemi se močno razlikujejo od pogojev v naravi. Divji prašič, ki je prednik domačega prašiča, živi v gozdu in večino časa porabi za žretje in ritje. Stolba in Wood-Gush (1989) ugotavljata, da prašiči v naravnem okolju porabijo kar polovico dneva za iskanje hrane, žvečenje in pašo. Študije kažejo, da domestikacija živali ni popolnoma izkoreninila naravnega obnašanja prašičev. V intenzivni reji so prašiči, ki so imeli na voljo slamo, 25 % časa namenili žvečenju slame (Jordan in sod., 2008). Da bi prašičem vsaj delno omogočili izražanje zanje značilnega obnašanja prilagodimo pogoje v reji. Ravnati moramo skladno z Zakonom o živinoreji (ULRS, 2002), kjer je zapisano, da je treba domače živali rediti tako, da so zadovoljene njihove biološke potrebe, da niso motene njihove telesne funkcije in obnašanje, ter da ni motena njihova prilagoditvena sposobnost.

Z vstopom v EU smo slovenski pravilnik, ki določa minimalne zahteve v reji prašičev, uskladili z direktivo EU. Minimalni pogoji za rejo so navedeni v Pravilniku o zaščiti rejnih živali (ULRS, 2010). Za optimalno prirejo pa ni dovolj le upoštevanje najnižjih standardov. Z namenom po izpolnjevanju standardov in želji po doseganju večje učinkovitosti na kmetijah

v nadaljevanju prispevka opisujemo potrebe in zahtevane minimalne pogoje v reji prašičev, ob tem pa strmimo k doseganju še boljših pogojev, torej nadstandardov.

V prispevku opisujemo minimalne zahteve po slovenski zakonodaji (ULRS, 2010), ki je enaka evropski (2008/120/ES, 2009), v nadaljevanju: EU direktiva. Nekatere EU članice so EU zakonodajo nadgradile in za svoje rejce postavile višje standarde. Opisali bomo odstopanja avstrijskih, nemških in nizozemskih zahtev na področju minimalnih pogojev za rejo prašičev, ki smo jih povzeli iz primarnih virov, torej nacionalnih pravilnikov. Avstrijske standarde smo povzeli po BGBl. II Nr. 485/2004 (2004), nemške standarde iz BGBl. I S. 2043 (2006) in nizozemske iz Varkensbesluit (1994). Pri posameznih poglavjih so predstavljena tudi priporočila za izboljšanje dobrega počutja prašičev z pojasnili, ki podpirajo izvedbo predlaganih ukrepov.

8.2 Splošni pogoji za rejo

V prvem delu pravilnikov so navedeni splošni pogoji za rejo prašičev. V teh poglavjih ni bistvenih odstopanj od EU direktive, so pa nekatere zahteve bolj natančno navedene v posameznih nacionalnih pravilnikih.

8.2.1 Napajanje in krmljenje

EU direktiva določa, da prašiče krmimo vsaj enkrat dnevno in da imajo ob restriktivnem krmljenju brez elektronskih krmilnikov vse živali istočasen dostop do krme. Avstrijski pravilnik dodatno določa maksimalno število živali na krmilno mesto. V primeru avtomatskega krmljenja s suho krmo eno krmilno mesto zadostuje za 4 živali, v primeru mokre krme pa za 8 živali. Tudi v Nemčiji pravilnik določa število živali na krmilno mesto za tekače in pitance in sicer maksimalno 4 tekače oz. pitance na krmilno mesto, v primeru dnevne restrikcije pa 2 tekača oz. pitanca na krmilno mesto, vendar le v primeru suhe krme. V tabeli 1 navajamo širino krmilnih korit za posamezne kategorije prašičev, ki jih določa avstrijski pravilnik.

V 33. členu slovenskega pravilnika je v 7. odstavku zapisano, da je treba vsem živalim pokladati zadostno količino krme. Breje živali moramo krmiti s krmo z visokim deležem surove vlaknine in dovolj močnih krmil, da bi se nasitile in zadovoljile potrebo po žvečenju. Nemčija je poglavje nadgradila in dodala, da mora breja svinja ali mladica dobiti vsaj 8 % surovih vlaknin v suhi snovi, kar na dan znaša najmanj 200 g surovih vlaknin.

Povzeto po EU direktivi morajo prašiči starejši od dveh tednov imeti dostop do sveže in čiste pitne vode ves čas v zadostnih količinah. Slovenski pravilnik dopušča uporabo tudi drugih primernih tekočin. Avstrijski pravilnik v tem poglavju dodatno določa maksimalno 12 tekačev oz. pitancev na nipelj.

V skladu z dobro rejsko prakso moramo živalim zagotoviti svežo, okusno, nekontaminirano krmo. Voluminozno krmo pa je priporočljivo dodajati tudi merjascem, živalim v vzreji in pitancem, saj živali nasiti, zapolsi, poleg tega pa pozitivno vpliva na zdravje prebavil.

Tabela 1: Prostor krmilnega korita po avstrijskem zakonu o zaščiti prašičev (BGBl. II Nr. 485/2004, 2004)

Kategorija	Širina (cm)
Tekači, pitanci	
do 15 kg	12
do 30 kg	18
do 40 kg	21
do 50 kg	24
do 60 kg	27
do 85 kg	30
do 110 kg	33
Mladice	40
Svinje, merjasec	40

Pomembno vlogo ima tudi pri restriktivnem krmljenju, saj standardne krmne mešanice ne zadostijo apetitu. Za spremljanje razvoja in stanja živali je priporočljivo živali opazovati, za presojo ustreznosti nivoja krmljenja, pa je priporočljivo spremljanje kondicije z ocenjevanjem. Znano je namreč, da prehrana svinj vpliva na uspešnost pripusta, v prvi tretjini brejosti na preživitev zarodkov ter v zadnji tretjini na rojstno maso pujskov, v času laktacije pa na tvorbo mleka in rast pujskov.

8.2.2 Privez

V Evropi je od 1.1.2006 prepovedano privezovanje svinj in mladice. V tem poglavju slovenski pravilnik nekoliko nesmiselno omenja pregled privezov, v kolikor so prašiči privezani, in zahteve po omogočenem nemotenem vstajanju, leganju, ležanju in negi telesa. Od omenjenih pravilnikov odstopa avstrijski, ki prepoveduje privez za vse prašiče. Pri tem se poraja vprašanje o smiselnosti navedbe same zahteve, saj se je nekoč v praksi privezovalo le svinje in mladice.

8.2.3 Intervencije

Po evropski zakonodaji je dovoljeno merjaščke kastrirati, dovoljeno je tudi krajšanje repa, brušenje zob in nameščanje nosnih obročev v "outdoor" sistemih reje. Kastracija, ki ne sme temeljiti na izvedbi s trganjem tkiva, se lahko opravi do 7 dni po rojstvu in sicer jo opravi veterinar ali druga oseba v skladu z zakonom. Kasneje jo lahko opravi le veterinar in sicer z uporabo anestezije in dolgotrajne analgezije.

Krajšanje repa in brušenje podočnikov ni dovoljeno opravljati rutinsko, temveč le v primeru hujših poškodb na seskih ali uhljih in repih drugih prašičev. V kolikor so ti posegi neizogibni, se lahko opravijo do sedmega dne starosti, kasneje jih lahko izvaja le veterinar z uporabo

anestezije. V Avstriji ni dovoljeno odstraniti več kot polovico repa, medtem ko evropska zakonodaja tega ne določa. Slovenski pravilnik žal nameščanje nosnih obročev ne omenja, zato se tudi v strokovnih krogih neredko pojavljajo različne interpretacije tega člena, torej o (ne)dovoljeni uporabi nosnih obročev pri prašičih v Sloveniji.

8.2.4 Ukrepi za zmanjšanje agresivnosti

Pravilniki predpisujejo tudi možne ukrepe za zmanjšanje agresivnosti. Izmed možnih navedajo začasno odstranitev agresivnih prašičev ali prašičev, ki so izpostavljeni pretirani agresiji. Upravičenost uporabe pomirjeval pri tekačih in pitancih presodi veterinar. Tak ukrep dopuščajo vsi primerjani pravilniki. Prav tako vsi pravilniki omenjajo dodajanje ustreznih materialov za zaposlitev, pri čemer imajo prednost naravni materiali kot so: slama, les, seno ...

Kot druge ključne ukrepe za zmanjšanje agresivnosti živali velja omeniti vzpostavitev homogenih stabilnih skupin, zagotavljanje možnosti umika živali in namestitev večjega števila napajalnikov. Pri skupinski uhlevitvi svinj in mladic lahko pojav agresivnosti preprečimo z vzpostavitvijo sinhronizacije odstavitve, kar pomeni, da bo skupina svinj skupaj uhlevljena v prasilišču, pripustišču in nato v čakališču. Priporočeno je, da svinje v čakališče naselimo zvečer ob zmanjšani vidljivosti, ob tem pa jim dodamo tudi material za zaposlitev.

8.3 Ureditev hleva za prašiče

8.3.1 Individualna uhlevitev za svinje in mladice

EU direktiva zahteva skupinsko uhlevljanje mladic in svinj v obdobju od štiri tedne po pripustu do enega tedna pred predvideno prasiatvijo. V času od odstavitve do 4 tedne po pripustu so svinje lahko uhlevljene individualno. V tem poglavju slovenski in nemški pravilnik ne odstopata od evropskega. V Avstriji pravilnik določa prestavitev v skupinski kotec takoj po pripustu, na Nizozemskem pa 4 dni po pripustu. Na kmetijah z manj kot 10 svinjami je v vseh državah dovoljena uhlevitev v individualnih kotcih tekom cele brejosti, vendar le v kotcih, ki omogočajo obračanje živali.

Avstrijski pravilnik določa mere za individualne kotce, medtem ko ostali omenjeni nacionalni pravilniki ne. Zapisano je, da morajo imeti mladice in svinje dovolj prostora za obračanje v individualnih kotcih, v kolikor nastanitev v skupinah ni bila mogoča. V individualnih stojščih so lahko svinje in mladice uhlevljene največ 10 dni. Stojišča za mladice morajo biti velika vsaj 60 cm x 170 cm, stojšča za svinje pa 65 cm x 190 cm. Dolžina stojšča je merjena od notranjega roba krmilnega korita.

Iz skupinskega v prasiatveni kotec lahko svinje in mladice prestavimo teden dni pred pričakovano prasiatvijo. Enako velja tudi v Nemčiji in na Nizozemskem, v Avstriji pa je živali dovoljeno prestaviti v prasiatveni kotec 5 dni pred pričakovano prasiatvijo. V Avstriji je s 1.1.2013 v veljavo nastopil predpis, ki določa velikost tudi prasiatvenih kotcev. Za svinjo s pujski s povprečno telesno maso do 10 kg določa 4 m² in za svinjo s pujski nad 10 kg pa

5 m². Avstrija ima v svojem pravilniku že zapisano zahtevo, ki bo uveljavljena s 01. 01. 2033, in sicer za površino prasitvenega kotca 5.5 m² in z minimalno širino 160 cm. Svinjam in mladice bo potrebno omogočiti nemoteno gibanje.

8.3.2 Minimalna neovirana talna površina

EU direktiva navaja dovoljeno minimalno neovirano talno površino na žival glede na kategorijo (tabela 2). Kot že omenjeno, Slovenija ni dodatno omejila minimalne površine na žival, ostale države, ki jih v prispevku primerjamo, pa odstopajo od EU direktive. Pri tem velja izpostaviti Nizozemsko, ki ima višje standarde pri vseh kategorijah, razen pri brejih svinjah. Za mladice po pripustu je zahtevana minimalna talna površina enaka kot za breje svinje. Dodajajo, da je za tekače in pitance talno površino možno zmanjšati za 10 %, v kolikor je v kotcu 40 ali več tekačev oz. pitancev. Nemčija je postavila višje standarde za prašiče od 20 do 110 kg z največjim odstopanjem pri masi od 50-85 kg, kjer zahtevajo 36 % več talne površine, kot jo določa EU direktiva.

Tabela 2: Minimalne talne površine (m²) na žival

Kategorije	Slovenija/EU	Avstrija	Nemčija	Nizozemska
Tekachi oz. pitanci				
do 10 kg	0.15	0.20	0.15	0.20
10 - 20 kg	0.20	0.20	0.20	0.20 - 0.40
20 - 30 kg	0.30	0.30	0.35	0.40
30 - 50 kg	0.40	0.40	0.50	0.60
50 - 85 kg	0.55	0.55	0.75	0.80
85 - 110 kg	0.65	0.70	0.75	1.00
nad 110 kg	1.00	1.00	1.00	1.30
Mladica po pripustu				
≤ 5 živali v kotcu*	1.81	1.85	1.85	2.48
6 - 39 živali v kotcu**	1.64	1.65	1.65	2.25
≥ 40 živali v kotcu	1.48	1.50	1.50	2.03
Breje svinje				
≤ 5 živali v kotcu	2.48	2.50	2.50	2.48
6 - 39 živali v kotcu	2.25	2.25	2.25	2.25
≥ 40 živali v kotcu	2.03	2.05	2.05	2.03
Merjasci				
pripust v kotcu	10.00	10.00	10.00	10.00

* - minimalna dolžina stranic 2.4 m; ** - minimalna dolžina stranic 2.8 m; *** - do 12 mesecev starosti: 4 m², od 12-18 mesecev starosti: 5 m², od 18 mesecev starosti dalje: 6 m²

Inšpektorji pogosto kaznujejo rejce prav na osnovi tega poglavja. Prvi vzrok je, da je minimalna talna površina v pravilniku ena izmed redkih zahtev, ki je natančno določena in v praksi lahko izmerljiva. Pri večini zahtev je težje ovrednotiti zadovoljivost pogojev in upo-

števanje predpisov. Drugi vzrok pa je, da dobro počutje živali pogosto povežemo s talno površino na žival. Velja prepričanje, da se žival bolje počuti, v kolikor ji namenimo večjo površino. Vendar pa je ta povezava zelo odvisna tudi od drugih dejavnikov, torej od drugih pogojev v reji kot npr. svetlobe, oblike kotca, sestave skupine, vsebnosti surove vlaknine v krmi, ki pa jih inšpektorji ne upoštevajo. Prašiči, ki jih krmimo s krmo z nizkim deležem surove vlaknine, krmo požrejo, vendar ne dobijo občutka sitosti. Torej kljub temu, da dobijo energetsko bogato krmo, ki zadovolji energetske potrebe živali, ostajajo lačne. Ti prašiči se ne bodo dobro počutili in bo prihajalo do agresij ne glede na talno površino, ki smo jim jo namenili. Nenazadnje je dobro počutje živali odvisno tudi od genetike same živali in njenih sovrstnikov v skupini. Živali se, podobno kot ljudje, razlikujejo po karakterjih. Nekatere živali so bolj tekmovalne kot ostale in tekmovalnost lahko privede do agresije. Zato moramo tako za nadzor, kot za stroko, predvsem pa za rejce, v prakso uvesti pokazatelje dobrega počutja prašičev, ki bi ovrednotili ustreznost pogojev v reji prašičev. Dober pokazatelj počutja prašičev so tudi proizvodni rezultati.

Zagotovitev predpisane talne površine na žival se pozitivno odraža v proizvodnosti živali. Vpliv manjše gostote naselitve se kaže kot povečano zauživanje krme in večji prirast (Beattie in sod. 1996, Street in Gonyou, 2008). Prav tako se povečanje razpoložljive talne površine na žival pri vzreji mladic odraža v zmanjšanem deležu izločenih svinj po prvih dveh prasitvah. V študiji so spremljali 2 skupini mladic z različno gostoto naselitve. Mladice v prvi skupini so imele na voljo 1.3 m², v drugi pa 1.9 m². Delež izločitev po prvih dveh prasitvah je bil v drugi skupini (5 %) polovico manjši kot v prvi (10 %). Zmanjšan delež izločitev je lahko posledica kakovostnega razvoja skeleta v času vzreje ter ustrezne kondicije ob prvi in drugi prasitvi.

8.3.3 Velikost in sestava skupine

EU direktiva določa čimprejšnje namestitve v skupine po odstavitvi. Tekachi in pitanci morajo biti nameščeni v skupinah s čim manj mešanja. Skupine naredimo najkasneje v sedmih dneh po odstavitvi. Pri skupinski uhlevitvi je potrebno prašičem omogočiti umik pred ostalimi prašiči v skupini. V Nemčiji je dovoljeno tekače namestiti v skupine, v katerih vsak tekač odstopa od povprečja skupine za manj kot 20 %. Zahtev glede velikosti in sestave skupine evropska zakonodaja ne podaja.

Kljub temu, da EU direktiva ne omenja sestave skupine, stroka priporoča, da so v skupinskem kotcu živali istega genotipa in podobne starosti. Neenakost po genotipu in starosti se namreč odraža v slabših prirastih, saj so pogosto hibridne živali večje in bolj nagnjene k tekmovalnosti kot njihovi čistopasemski sovrstniki. V majhnih čredah je homogena skupine s kontinuiranimi prasitvami težko vzpostaviti, zato priporočamo sinhronizirano odstavljanje pujskov, ki bo preprečilo pojav agresije tudi ob naselitvi svinj v čakališče.

8.3.4 Svetloba

Po EU direktivi je minimalna intenzivnost svetlobe 40 lux-ov v dolžini vsaj 8 ur dnevno. V Nemčiji je predpisano minimalno 80 lux-ov vsaj 8 ur dnevno. V Nemčiji dodatno zahtevajo, da dnevna svetloba preseže 3 % talne površine hleva, v Avstriji pa enaka zahteva velja le za hleve, kjer ni izpustov. V direktivi je tudi zapisano, da mora biti na voljo dovolj močan vir svetlobe, ki omogoča pregled prašičev v vsakem času.

Določanje minimalne intenzivnosti svetlobe pri reji prašičev ni brezpomensko. Svetloba v prostoru ima pomembno vlogo pri doseganju dobrih prirastov, stimulaciji spolne zrelosti in stimulaciji bukanja. V prasilišču pa se povečanje intenzivnosti svetlobe odraža v večji mlečnosti svinje. Pogosto je intenzivnost svetlobe nezadostna. Intenzivnost pod 100 lux-ov je po mnenju strokovnjakov veliko premajhna. Moč svetlobe naj bo v hlevu taka, da bi lahko brali časopis v vsakem delu hleva. V tuji literaturi zasledimo priporočila, ki se razlikujejo glede na oddelek v hlevu. Za vzrejo mladic je priporočeno 300 lux-ov od 14 do 16 ur na dan, pripustišču 300 do 400 lux-ov in v prasilišču nad 200 lux-ov. Zelo pomembno je tudi vzdrževanje konstantnega ritma, saj skrajševanje dolžine osvetlitve (predvsem jeseni) neredko privede do izostanka bukanja in večjega deleža pregonov.

8.3.5 Zrak in hrup

V EU direktivi ni posebnih zahtev za kakovost zraka in omejitev škodljivih vplivov. Mejne vrednosti vsebnosti plinov v zraku predpisuje nemški pravilnik. V hlevu je dovoljeno doseči maksimalno 20 cm³ NH₃ (amonijaka) na m³ (0.002 %), 3000 cm³ CO₂ (ogljikovega dioksida), torej 0.3 % in 5 cm³ H₂S (vodikovega sulfida) na m³ (0.0005 %).

Prevelika vsebnost škodljivih plinov je nevarna tako za prašiče kot za ljudi, ki oskrbujejo prašiče. Nekateri tuji strokovnjaki priporočajo mejno vrednost za NH₃ pod 10 ppm, kar je ekvivalentno 0.001 %. Človek zazna že nizke vsebnosti z nosom (pod 0.7 ppm). Negativne posledice ob povečanju vsebnosti amonijaka v zraku so slabša ravnost in povečano tveganje za infekcijska obolenja. Pozorni moramo biti tudi na vsebnost H₂S v hlevu, saj je nevaren tako za ljudi kot tudi prašiče. Plin je brezbarven in ima vonj po gnilih jajcih. Ljudje zaznamo že nizke vsebnosti (od 0.05 ppm dalje). Plin je težji od zraka, torej je vsebnost v višini živali večja kot jo zazna človek. Priporočljive vrednosti so pod 2 ppm. V kolikor je vsebnost večja od 200 ppm, lahko plin povzroči težave z dihanjem, draženje očesne in nosne sluznice. Večje vsebnosti povzročijo komo in smrt.

V objektih stopnja hrupa ne sme presegati 85 dB. V tej zahtevi ni odstopanja v nacionalnih zakonodajah.

8.3.6 Tla

Po EU direktivi je minimalna površina polnih tal v čakališču 0.95 m² na brejo mladico in 1.3 m² na svinjo. Evropska zakonodaja za ostale kategorije ne določa posebnih zahtev.

V Avstriji je v prasiatvenem kotcu zahtevan delež polnih tal vsaj 1/3 z največ 5 % drenažnih odprtih. V Nemčiji je potrebno nameniti pitancem za ležanje 50 % polnih tal od predpisane površine, na Nizozemskem pa 40 %. Na Nizozemskem je določena minimalna površina polnih tal že za sesne pujske, in sicer 0.6 m² na gnezdo, za prašiče pod 30 kg 0.24 m² na žival, za prašiče 30-50 kg 0.35 m², 50-85 kg 0.45 m², 85-110 kg 0.60 m² in za prašiče nad 110 kg 0.75 m². Od polnih tal je po evropski zakonodaji dovoljeno največ 15 % drenažne površine, na Nizozemskem pa 5 %.

Dovoljene maksimalne širine rež po nacionalnih pravilnikih so podobne evropskim (tabela 3). Nekoliko višje standarde je postavila Avstrija pri pujskih in tekačih, saj zahteva 1 mm ožje reže med rešetkami, vendar dopušča standarde EU do leta 2020 za že obstoječe objekte. Nizozemska je svoje standarde postavila glede na material rešetk.

Tabela 3: Maksimalna širina rež (v mm) med rešetkami za prašiče v skupini

Kategorija	Slovenija/EU	Avstrija	Nemčija	Nizozemska
pujski	11	10*	11	10 - 12
tekači	14	13*	14	14 - 15
pitanci	18	18	18	18 - 20
mladice	20	20	20	20
svinje	20	20	20	20
merjasci	/	20	20	20

* prilagoditveno obdobje do leta 2020.

8.4 Zaključki

EU direktiva določa minimalne pogoje za rejo prašičev. Slovenija svojih rejcev na tem področju ni dodatno obremenila. Nekatere EU članice so za svoje reje določile višje standarde v posameznih poglavjih. V prispevku smo izpostavili Avstrijo, Nemčijo in Nizozemsko. Med države z nadstandardi v primerjavi z EU direktivo spadata tudi Danska in Švedska, ki ju nismo vključili v primerjavo.

Avstrijski, nemški in nizozemski pravilniki so v primerjavi z EU v posameznih poglavjih tudi bolj natančni. Mejne vrednosti, ki jih navajajo, bi lahko slovenski rejci privzeli kot priporočila. EU direktiva zelo natančno določa minimalno talno površino, širino rež, rešetk ter površino polnih tal v čakališču. Natančno določa tudi obdobje za skupinsko uhlevitev brejih živali. Torej našete določbe so predpostavljene kot kazalci dobrega počutja prašičev. Ob tem pa se pojavlja vprašanje, če je res okolje prašiča dober pokazatelj počutja živali. Vse več literature na tem področju v ospredje postavlja opazovanje živali same.

Dobro počutje je veliko bolj kompleksno področje kot ga ureja EU direktiva. Definicij dobrega počutja živali je v literaturi veliko. Objavljene so obsežne študije o kazalcih dobrega počutja. Omenja se število poškodb, predvsem nog in repov pri pitancih, pri svinjah tudi

poškodbe vulve in lezije na plečih, pogostost agresij med živalmi, ješčnost, prisotnost materiala za zaposlitev ter delež suhih svinj, itd. Zelo dober pokazatelj dobrega počutja prašičev pa so predvsem proizvodni rezultati. Ekonomika prireje namreč zelo dobro odraža skrb za pogoje v času reje.

Z namenom navedbe optimalnih pogojev za rejo bo potrebno določiti delovno okolje živali, kjer bo razmerje med proizvodnimi rezultati in vložki (delo in kapital) optimalno tako za živali kot tudi za rejca. Pri presoji pogojev pa velja upoštevati tako kazalce dobrega počutja kot tudi proizvodnost živali.

O vzpostavitvi višjih standardov, predvsem kazalcev dobrega počutja, velja razmisliti tako zaradi ekonomike prireje kot tudi konkurenčnosti na trgu. Dandanes je v očeh porabnika ključni dejavnik pri izboru mesnih izdelkov cena, na pomenu pa pridobiva tudi informacija o izvoru živali in ravnanju z živaljo v času reje. Z vidika trženja izdelkov je informacija o reji živali, ki je skladna z dobrim počutjem živali, več kot dobrodošla, proizvodi teh rej so privzeti kot izdelki višje kakovosti. V prihodnosti bo konkurenčnost na domačem trgu odvisna tudi od aktivne vloge rejca pri izboljšanju pogojev reje.

8.5 Viri

- 2008/120/ES 2009. Direktiva Sveta 2008/120/ES z dne 18. decembra 2008 o določitvi minimalnih pogojev za zaščito prašičev (kodificirana različica). Uradni List EU L47, 18.2.2009, 5–13
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:047:0005:0013:SL:PDF> (2011-09-25).
- Beattie V.E., Walker N., Sneddon N. 1996. An investigation of the effect of environmental enrichment and space allowance on the behaviour and production of growing pigs. *Appl. Anim. Behav. Sci.*, 48: 151–158.
- BGBI. II Nr. 485/2004 2004. Verordnung der Bundesministerin für Gesundheit und Frauen über die Mindestanforderungen für die Haltung von Pferden und Pferdeartigen, Schweinen, Rindern, Schafen, Ziegen, Schalenwild, Lamas, Kaninchen, Hausgeflügel, Straussen und Nutzfischen (1. Tierhaltungsverordnung). <http://www.ris.bka.gv.at/>.
- BGBI. I S. 2043 2006. Verordnung zum Schutz landwirtschaftlicher Nutztiere und anderer zur Erzeugung tierischer Produkte gehaltener Tiere bei ihrer Haltung (Tierschutz-Nutztierhaltungsverordnung - TierSchNutzV). <http://www.gesetze-im-internet.de/tierschnutzv/BJNR275800001.html>, Urspr.Ängliche Fassung vom: 25. Oktober 2001 (BGBI. I S. 2758).
- Broom D. 1996. Animal welfare defined in terms of attempts to cope with the environment. *Acta Agric. Scand.*, 27 (Suppl): 22–28.
- Jordan D., Žgur, Gorjanc G., Štuhec I. 2008. Straw or hay as environmental improvement and its effect on behaviour and production traits of fattening pigs. *Arch. Tierz.*, 51: 549–559.

Stolba A., Wood-Gush D.G.M. 1989. The behaviour of pigs in a semi-natural environment. Anim. Prod., 48: 419–425.

Street B.R., Gonyou H.W. 2008. Effects of housing finishing pigs in two group sizes and at two floor space allocations on production, health, behavior, and physiological variables. J. Anim. Sci., 86: 982–991.

ULRS 2002. Zakon o živiloreji (ZŽiv). Ur.l. RS št. 18-716/2002.

ULRS 2010. Pravilnik o zaščiti rejnih živali. Ur.l. RS št. 51/2010, 28.06.2010: 7592–7600.

Varkensbesluit 1994. Varkensbesluit. <http://wetten.overheid.nl/BWBR0006806/>.